

ΛΙΜΝΗ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ: **ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ**
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: **ANNA ΚΑΛΑΪΤΖΗ**

«**Τ**ην επόμενη φορά θ' ασχοληθούμε με τη λίμνη». Μ' αυτή την υπόσχεση είχαμε εγκαταλείψει, ένα χρόνο πριν, τον οικισμό του Δρυμώνα, στα ορεινά της Τριχωνίδας. Από υψόμετρο 1.000 μέτρων αγναντεύαμε κάθε πρωί την μέγιστη αυτή λίμνη της Ελλάδας, ν' αναδύεται μεσ' από σύννεφα και ομίχλες, γοητευτική και μυστηριώδης. Σ' εκείνο το ταξίδι, ωστόσο, κύριοι πρωταγωνιστές ήταν τα βουνά. Πού και πού κατεβαίναμε και στη λίμνη. Καλάμια στις όχθες, βαρκούλες και πουλιά. Νόστιμη αθερινούλα στα παραλίμνια ταβερνάκια. Και στιγμές ηρεμίας και χαλάρωσης στη θέα των ακίνητων νερών.

Αυτά τα νερά επιστρέφουμε να ξαναδούμε, μέσα Γενάρη της νέας χρονιάς. Τούτη τη φορά το ορμητήριό μας βρίσκεται στα ΒΔ ψηλώματα της λίμνης, στον οικισμό του **Πάνω Βλοχού**. Στην είσοδο του χωριού, και σε υψόμετρο 350 μέτρων, μας υποδέχεται ο «**Θέστιος**», ένας ξενώνας πολύ ελκυστικός.

ΘΕΑΤΟ ΚΑΙ ΑΘΕΑΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟΥ ΒΛΟΧΟΥ

Αρχική μας επιδίωξη ήταν να εξερευνήσουμε ένα μεγάλο τμήμα της παραλίμνιας περιοχής της λίμνης Τριχωνίδας. Αγνοούσαμε βέβαια τί υπήρχε αθέατο στα ψηλώματα του Βλοχού. Την απάντησή μας την έδωσε η προέλευση του ονόματος του ξενώνα. Ο **Θέστιος** λοιπόν ήταν ο πρώτος γενάρχης και ηγεμόνας του τόπου.

Οι κάτοικοι της πόλης που δημιούργησε ο Θέστιος ονομάζονταν, βέβαια, **Θεστιείς**. Ωστόσο, και η ίδια η πόλη έφερε το όνομα **Θεστιείς**. Σύμφωνα με τον **Φώτιο Παπασαλούρο** (1): «Από τότε αρχίζει η ζωή των Θεστιέων σ' αυτό το μέρος, δεν μπορούμε με βεβαιότητα να προσδιορίσουμε. Η ανεύρεση το 1915 στην Χρυσοβίτσα της Τριχωνίδας πλήλινου ειδωλίου που παριστάνει «έγκυον γυναίκα τίκτουσαν» ανάγεται στην Νεολιθική εποχή, γύρω στο 2500 π.Χ.»

Βασικός πυρήνας της πόλης είναι η ακρόπολη των Θεστιέων, ο «**Γλας**». Από πολύ μακριά ήδη δεσπόζει η εντυπωσιακή βραχώδης έξαρση του λόφου,

ψηλότερα από τον Πάνω Βλοχό. Σημαντική ένδειξη για την θέση της πόλης είναι μια επιγραφή στο Μουσείο του Αγρινίου, που ταυτίζει τον Βλοχό με την ακρόπολη των Θεστιέων. Αυτό τον αρχαίο τόπο ξεκινάμε ν' ανακαλύψουμε. Κι ενώ πρωταρχικός προορισμός του ταξιδιού μας είναι η Λίμνη Τριχωνίδα, μας είναι αδύνατον ν' αντιπαρέλθουμε την γοητεία του βουνού.

ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΣΤΙΕΩΝ ΜΟΝΗ ΒΛΟΧΟΥ

Τον οικισμό του Άνω Βλοχού διασχίζει ασφαλτόδρομος που ανηφορίζει με στροφές. 2 περίπου χιλιόμετρα μετά φτάνουμε σε αυχένα, σε υψόμετρο 500 μέτρων. Εδώ, υπάρχει ένα μαντρί και δίπλα του εκτείνεται για πολλές δεκάδες μέτρα ανάμεσα στα πουρνάρια, ένα τμήμα της κυκλώπειας οχύρωσης που περιέβαλλε το Κάστρο. Κατά τον **Γ. Σωτηριάδη** η περίμετρος του κάστρου ήταν η μεγαλύτερη όλης της Αιτωλίας, μήκους **4.000** μέτρων, ενώ του Αγρινίου μόλις **2.500** μέτρων.

Η ακρόπολη των Θεστιέων κατοικήθηκε

από τους νεολιθικούς χρόνους. Μέχρι το 1000 περίπου π.Χ. ήταν η έδρα του βασιλιά, ένα από τα εντυπωσιακότερα κάστρα σ' όλη την Ελλάδα. Φέρει όλα τα χαρακτηριστικά της μυκηναϊκής αρχιτεκτονικής, με ισχυρά κυκλώπεια τείχη, μέσα στα οποία βρισκόταν και η κατοικία του ηγεμόνα.

Μετά το μαντρί, στο αριστερό πρηνές του δρόμου, σώζονται μικρά τμήματα του κυκλώπειου τείχους, που αργότερα συνεχίζεται στην πουρναροσκέπαστη πλαγιά, ως την είσοδο της **Μονής Βλοχού**.

Το μοναστήρι είναι χτισμένο σε υψόμετρο **650** μέτρων, σε πλάτωμα νότια της κορυφής του λόφου του Βλοχού. Είναι αφιερωμένο στην **Κοίμηση της Θεοτόκου** και μπροστά του κυριαρχεί ένα υπεραιώνιο πουρνάρι. Ο αύλειος χώρος περιστοιχίζεται από παλαιότερα και νεότερα κελιά. Το

Πολλά τμήματα κυκλώπειου τείχους σώζονται στην ακρόπολη των Θεστιέων. Από την στρατηγική θέση της ακρόπολης η θέα προς την λίμνη και όλον τον ορίζοντα είναι πανοραμική.

Κάτοψη της μονής Βλοχού από τον ομώνυμο λόφο. Στο βάθος η Τραχωνίδα.

καθολικό είναι μονόχωρος ναός του 18^{ου} αιώνα. Χτίστηκε στα θεμέλια παλαιότερου ναού, που με τη σειρά του είχε χτιστεί πάνω στα ερείπια βυζαντινού. (2)

Είναι ώρα εσπερινού. Εκτός από τον μοναχό κι έναν ψάλτη δεν υπάρχει ψυχή στον χώρο του ναού. Ζούμε στιγμές κατακυκλικές, οι ψαλμωδίες ακούγονται σαν ψίθυροι, σχεδόν επιτείνουν την αίσθηση της σιωπής.

Βγαίνουμε στην σιωπή της φύσης, στην ηρεμία του βουνού. Από την είσοδο της μονής ανηφορίζουμε σιδερένια σκαλοπάτια προς την ακρόπολη του Βλοχού.

Μετά συνεχίζουμε το μονοπάτι στους πρόποδες της βραχώδους κορυφής, οχυρωμένης με πελώριους βράχους, λαξευμένους από τη φύση. Σε λίγα λεπτά φτάνουμε σε επίπεδο αυχένα κάτω από την κορυφή.

Με κόκκινα σημάδια σε περιφερειακό μονοπάτι ξανά βγαίνουμε σ' ένα 10λεπτο στο πίσω μέρος της μονής. Ένα ανεπαίσθητο μονοπάτι μας οδηγεί στην αρχή μιας νέας σιδερένιας σκάλας. 51 σκαλοπάτια μας ανεβάζουν στην μακρόστενη, σχεδόν επίπεδη επιφάνεια της κορυφής.

Το αλτίμετρο στο κολωνάκι της Γ.Υ.Σ. δείχνει **715μ**.

Αφήνουμε τα βλέμματά μας να πλανηθούν στο αντικρινό Παναιτωλικό, στις λίμνες που αστράφτουν στο φως του δειλινού, σε νησιά του Ιονίου, σε βουνά της Πελοποννήσου και Στερεάς. Και, όπως σημειώνει ο **Θ. Μποκόρος** «η μεγαλοπρέπεια του κάστρου του Βλοχού, το ύψος των 700 μέτρων... τα κυματοειδή υψώματα που γύρω-γύρω τον προστατεύουν, δίνουν στον Βλοχό τα πρωτεία, ότι είναι η ωραιότερη και μεγαλοπρεπέστερη όλων των αρχαίων (3) ελληνικών ακροπόλεων».

ΟΣΑ ΞΕΡΕΙ Ο ΝΤΟΠΙΟΣ... ΔΕΝ ΤΑ ΞΕΡΕΙ Ο ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΣ

-Την Πύλη της Ακρόπολης την βρήκατε; μας ρωτάει ο **Κώστας Βελής**.

Απολαμβάνουμε στην ταβέρνα του, πριν απ' το χωριό, κορυφαία θέα της λίμνης και υπέροχες γεύσεις της κουζίνας του.

-Και πού είναι η Πύλη;

-Λίγο πιο πάνω αλλά είναι δύσκολο να την βρείτε μέσα στα πουρνάρια. Αν θέλετε,

μπορεί να σας οδηγήσει ο γιος μου.

50 μέτρα από την ταβέρνα του Βελή βρίσκεται το Δημοτικό Σχολείο. Ακριβώς δίπλα του ανηφορίζει τσιμεντόδρομος και στη συνέχεια χωματόδρομος. 700 μέτρα μετά σταματάμε σε μικρό πλάτωμα. Με οδηγό μας τον **Γιάννη Βελή** βρίσκουμε μονοπάτι σχεδόν κλεισμένο απ' τα πουρνάρια. Ελάχιστα λεπτά μετά συναντάμε τμήμα της εξωτερικής οχύρωσης με κυκλώπεια τοιχοποιία. Με πολύ δύσβατο μονοπάτι φτάνουμε σ' ένα σημείο, όπου έπρεπε να βρίσκεται η Πύλη. Άριστα λαξευμένοι ογκόλιθοι δημιουργούν μια τοιχοποιία εκπληκτική, με ύψος σχεδόν 4 μέτρα και μήκος πάνω από 10. Με την κατάλληλη σήμανση και διάνοιξη του μονοπατιού κάθε επισκέπτης θα μπορούσε να θαυμάσει τα κυκλώπεια έργα των αρχαίων Θεστιέων.

Την δεύτερη βοήθεια στις αναζητήσεις μας έχουμε από τον **Παναγιώτη Νικολόπουλο**. Στην άσφαλο λοιπόν και πάλι με κατεύθυνση προς τη Μονή. Στη θέση «**Καμάρα**», σώζεται κάτω από το δρόμο παμπάλαια χτιστή κρήνη, που μέχρι και 15 χρόνια πριν έτρεχε νερό. Πιο πάνω,

στη στροφή, βρίσκεται το σύγχρονο εκκλησάκι της **Αγ. Τριάδας**, παρεκκλήσι της Μονής Βλοχού. Η έκκληση, ωστόσο, προέρχεται 30 μέτρα πριν από το εκκλησάκι. Είναι, στο πρηνές του δρόμου, τα υπολείμματα μιας ταπεινής τοιχοποιίας από αργολιθοδομή, ασβεστοκονίαμα και κεραμιδιάκια, με πάχος 80 περίπου εκατοστών. Κατά τον **Αθ. Παλιούρα** (4) είναι «*τα ερείπια της Αγίας Τριάδας, παλαιολόγιας εποχής. Τα τελευταία χρόνια ανοίχτηκε αγροτικός δρόμος που ισοπέδωσε σχεδόν ολόκληρο το σημαντικό αυτό αρχιτεκτόνημα*».

-Υπάρχει όμως και κάτι ακόμα, λέει ο φίλος μας. Είναι μια χτιστή κρήνη παλιά, που ελπίζω να ξαναβρώ.

Από το μαντρί, στον αυχένα, συνεχίζουμε για την Μονή. 300μ. μετά, σε μια στροφή, αφήνουμε το αυτοκίνητο.

Μονή Βλοχού. Από τον αύλειο χώρο, θέα της Τριχωνίδας. Ο επισκέπτης ζει εδώ στιγμές περιουλλογής και ρεμβασμού. Μετά από μάχη με τα πουρνάρια φτάνουμε στο εξωτερικό τμήμα της οχύρωσης.

Σκαρφαλώνουμε για 4-5 μέτρα ένα απότομο πρανές. Βρίσκουμε στενό μονοπάτι, ανάμεσα σε σχοίνα και πουρνάρια, με κατεύθυνση ΒΑ. Λίγα λεπτά αργότερα συναντάμε κατάλοιπα οχύρωσης υποδεέστερης κατασκευής. Βρισκόμαστε στα ανατολικά κράσπεδα του λόφου κι έχουμε έτσι μια συνολική εικόνα της περιμετρικής οχύρωσης της πόλης των Θεστιάων. Διασχίζουμε διαδοχικά χορταριασμένα ξέφωτα και, λίγο αργότερα, η εικόνα που αντικρύζουμε είναι απρόσμενη. Μοναχικό, μέσα στην πουρναρόφυτη πλαγιά, στέκει ένα χτίσμα συμπαγές, από καλολαξευμένη πέτρα, ασβεστοκονίαμα και κεραμιδάκια, που φέρνει στο νου τοιχοποιία βυζαντινή. Το σωζόμενο ύψος ξεπερνάει τα 2.5 μέτρα και καταλήγει σε κατεστραμμένη καμάρα. Η κατασκευή είναι βαρειά, ξεπερνάει σε πάχος τα 80 εκατοστά. Αυτή είναι η περίφημη χτιστή κρήνη, χωρίς νερό πια και χωρίς την εντοιχισμένη κάποτε κτητορική της επιγραφή. Ακριβώς στο πίσω μέρος του μνημείου, σε απόλυτη επαφή, σώζεται ένα είδος δεξαμενής απόλυτα

ορθογώνιας με ύψος 1.60, πλάτος 80 και ύψος 60 εκατοστά. Το εκπληκτικό είναι, ότι η δεξαμενή είναι λαξευμένη σε συμπαγή βράχο με ακρίβεια γεωμετρική. 10 μέτρα πιο πίσω, σχηματίζεται ανάμεσα σε βράχους μικρή σπηλιά, με συνεχή σταγονορροή.

-Στα νεανικά μου χρόνια πρόλαβα τούτη την βρύση με νερό, λέει με νοσταλγία ο Παναγιώτης.

Μια εκπληκτικής αρχιτεκτονικής παμπάλαια κρήνη σώζεται σε σημείο ερημικό χαμηλότερα από τη μονή Βλοχού. Μέσα σε δύσβατο έδαφος από αγκαθωτούς θάμνους και πουρνάρια προσεγγίζουμε το σημείο της οχύρωσης που θεωρείται ότι ήταν πύλη του τείχους. Κατά τον Φ. Παπασαλούρο η κατασκευή ενός τεράστιου τείχους εξηγεί, ότι σε περιόδους σκληρών δοκιμασιών από πολέμους και λοιπές καταδιώξεις, ο τόπος ήταν ο πιο κατάλληλος για προστασία. Έτσι, ένας ισχυρός χωροδεσπότης κτίζει τα ανάκτορά του στην κορυφή του λόφου και ονομάζεται για πρώτη φορά θέστιος.

ΜΕΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΙΜΝΗ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ

Εγκαταλείπουμε τα ψηλώματα και φτάνουμε πολύ γρήγορα στο επίπεδο της λίμνης. Είναι η μεγαλύτερη, η ωραιότερη και λιγότερο γνωστή λίμνη της Ελλάδας. Η συνολική επιφάνειά της φτάνει τα **98.6** τετ. χιλιόμετρα, (**98.600** στρέμματα) το μέγιστο μήκος της τα **19 χλμ.** και το μέγιστο βάθος τα **58** μέτρα. Η περίμετρος της φτάνει τα **51** χιλιόμετρα, με εναλλαγές τοπίων πολλές και συναρπαστικές. Η επιφάνεια της λίμνης είναι μόλις 18 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Έτσι, μεγάλο τμήμα του βυθού της είναι κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Άλλωστε η λίμνη έχει δημιουργηθεί σε τεκτονικό βύθισμα και η λεκάνη από την οποία συλλέγει τα νερά της έχει έκταση **215** τετ. χλμ. και περιβάλλεται βόρεια από το **Πανατιωλικό** όρος, ανατολικά από τα όρη της **Ναυπακτίας** και νότια από τον **Αράκυνθο**.

Η λίμνη τροφοδοτείται από υπόγειες πηγές καθώς και από τις απορροές των ορεινών όγκων που την περιβάλλουν. Το πλεόνασμα των νερών της η Τριχωνίδα παροχετεύει στην γειτονική μικρότερη

Λυσιμαχία.

Στο **Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας**, ανάμεσα στους οικισμούς του **Παναιτώλιου** και **Καινούργιου**, συναντάμε την **Τζίνα Τραμπάζαλη**, την υπεύθυνη λειτουργίας. Θέτει στη διάθεσή μας μια αφθονία πληροφοριών για το φυσικό περιβάλλον και τους «κατοίκους» της λίμνης, πουλιά, ψάρια, θπλαστικά και ερπετά.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η μεγάλη ποικιλία της ορνιθοπανίδας. Σε διάφορες εποχές έχουν παρατηρηθεί στην περιοχή της λίμνης πάνω από **200** είδη πουλιών, τουλάχιστον **50** από τα οποία ανήκουν στα απειλούμενα και αυστηρά προστατευόμενα από την κοινοτική και ελληνική νομοθεσία. Έχει επίσης παρατηρηθεί και η **Λεπτομούτα**, ένα από τα πιο σπάνια πουλιά στον κόσμο.

Στο Κέντρο Περιβάλλοντος γνωρίζουμε τον **Νίκο Πατερέκα**. Παρατηρούμε το φωτογραφικό αποτέλεσμα της μακρόχρονης προσπάθειας του -πολύ νεαρού ακόμη φωτογράφου- άγριας φύσης. Που με ζήλο και μεγάλη αγάπη για τον τόπο του, πετυχαίνει με πενιχρά τεχνικά μέσα να δημιουργήσει «πορτραίτα» πουλιών εκπληκτικά.

Φωτογραφίες άγριας φύσης του Πέτρου Πατερέκα. Από την κορυφή: Αλκυόνα - *Alcedo atthis*, Τσιχλοποταμίδα - *Acrocephalus arundinaceus*, Πορφυροτσικνιάς - *Ardea purpurea*

Η ΙΧΘΥΟΠΑΝΙΔΑ ΤΗΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ ΕΝΑ ΨΑΡΕΜΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ιχθυοπανίδα της λίμνης, τόσο λόγω ποσότητας όσο -και κυρίως- λόγω ποικιλίας και σπανιότητας των ειδών της. Ουδέποτε σε άλλο υγρότοπο της Ελλάδας έχουμε συναντήσει τόσα πολλά, τόσο άγνωστα είδη ψαριών. Και, όπως εξαιρετικά γλαφυρά αναφέρει ο **Π.Σ. Οικονομίδης** (5) «τα αυτόχθονα ψάρια της Τριχωνίδας αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά ποιότητας και αξίας της ελληνικής φύσης. Δεν είναι μικρό πράγμα να ζει μόνο στη λίμνη αυτή ο **Νανογωβιός**, το μικρότερο ψάρι της Ευρώπης ή να την έχει ως κύριο χώρο ενδημίας το περίφημο **Γλανίδι**, που είναι μια άριστα σωζόμενη από τους ντόπιους παραφθορά του αριστοτελικού ονόματος «γλάνις». Τα δυο αυτά είδη, θα άξιζε να έχουν περάσει στα διδακτικά βιβλία της Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης, να έχουν γίνει γραμματόσημα και αφίσες ή να κοσμοούν ενυδρεία και να αποτελούν αντικείμενο ερευνών σε όλα τα

επίπεδα».

Στην Τριχωνίδα εμφανίζονται **25** είδη, **9** από τα οποία είναι ξενικά, μεταφερμένα από αλλού, ενώ τα υπόλοιπα **16** είναι αυτόχθονα και απόλυτα προσαρμοσμένα στο οικοσύστημα της λίμνης.

Η **Αθερίνα** (*Atherina boyeri*) αποτελεί μια πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση θαλασσινού ψαριού, το οποίο έχει από μόνο του εισέλθει στη λίμνη σε άγνωστη γεωλογική εποχή και έχει απόλυτα προσαρμοστεί στο γλυκό νερό. Η φρέσκια καλοτηγανισμένη αθερινούλα είναι μεζεδάκι σπάνιας νοστιμιάς, που το έχουμε απολαύσει με κάθε ευκαιρία στα παραλίμνια ταβερνάκια.

-Θα' μαστιαν ιδιαίτερα εντυχείς, αν συμμετείχαμε σ' ένα αυθεντικό ψάρεμα στη λίμνη, λέω στην Τζίνα.

-Πανεύκολο, απαντάει και τηλεφωνεί για ένα λεπτό. Ύστερα μας ρωτάει:

-Μπορείτε αύριο το πρωί, την ώρα της

Ο Γιάννης Καραπιπέρης με τη γυναίκα του, Μαρία, επι τό έργον. Είναι από τους λίγους ψαράδες που έχουν απομείνει στη λίμνη Τριχωνίδα.

ανατολής, να βρίσκεστε εδώ μπροστά στην ακρολιμνιά; Ο **Γιάννης Καραπιέρης** θα σας περιμένει να μπειτε με τη βάρκα του στη λίμνη.

Στις 6:20' είναι νύχτα ακόμη. Στο υψόμετρο των 350 μέτρων η θερμοκρασία είναι 8 βαθμοί. Λίγα λεπτά αργότερα, στο επίπεδο της λίμνης, η θερμοκρασία κατεβαίνει στους 4 βαθμούς. Η επίδραση της υγρασίας είναι καταλυτική.

Είναι σκοτάδι ακόμα, όταν φτάνει ο Γιάννης με τη γυναίκα του τη **Μαρία**. Μαζεύει στα γρήγορα μερικά ξερά κλαδιά κι ανάβει μια καλή φωτιά στην ακρολιμνιά.

-Έτσι, να ζεσταθούμε λίγο, πριν μπούμε στην υγρασία της λίμνης, καταλήγει.

Ροδίζει η αυγή πάνω απ' τον Αράκυνθο. Ελαφριά η ομίχλη στην επιφάνεια του νερού.

-Ευτυχώς, λέει ο Γιάννης. Κάποτε είναι τόσο παχειά, που δεν μπορούμε να βρούμε τις σημαδούρες.

Το ταξίδι μας δεν κρατάει πολύ. Σ' ένα 10λεπτο φτάνουμε κιόλας στην πρώτη σημαδούρα. Στα κουπιά η Μαρία, στα δίχτυα ο Γιάννης, ξεκινάει να τα σκκώνει. Νά μια πρώτη μικρή **Δρομίτσα** (*Rutilus sp.*) (6) κι ένα μεγαλύτερο **Στρωσίδι**

(*Barbus albanicus*) (7). Λίγο αργότερα ανεβαίνει μια **Τσερούκλα** (*Scardinius acamanicus*) (8). Στη συνέχεια οι δρομίτσες ανεβαίνουν η μια μετά την άλλη.

-Πες μου μερικά καλά ψάρια που έχεις βγάλει στη λίμνη, λέω στον Γιάννη.

-Θυμάμαι ένα **Στρωσίδι** 9 κιλά κι ένα **Γριβάδι** 17. Δεν θα ξεχάσω όμως κι έναν **Κυπρίνο**, που ζύγιζε 35 κιλά.

Τελειώνει το πρώτο δίχτυ, αρχίζει το δεύτερο και ύστερα το τρίτο. Πυκνώνουν τα ψάρια, ξεψαρίζει η Μαρία τα δίχτυα με μεγάλη επιδεξιότητα και ταχύτητα. Ακίνητοι όπως είμαστε εμείς, νιώθουμε τα

πόδια και τα χέρια μας παγωμένα. Ευτυχώς, πέντε λεπτά μετά τις 8, σκάει μύτη ο ήλιος πάνω από τη ράχη της **Παλιοβούνας**. Η διαφορά της θερμοκρασίας πολύ γρήγορα γίνεται αισθητή. Ένα δίχτυ με μεγάλα «μάτια» ανεβάζει επάνω μεγάλες «Πεταλούδες».

-Δεύτερης κατηγορίας ψάρια, λέει ο Γιάννης και πετάει μέσα αρκετές.

Αμέσως μετά συμβαίνει κάτι εκπληκτικό. Γεμίζουν τα δίχτυα με μεγάλα στρωσίδα, του κιλού, δίκιλα και τρίκιλα. Ακόμα κι ένα τετράκιλο. Τα δίχτυα τελειώνουν, το ψάρεμα τελειώνει. Έχουν γεμίσει ως απάνω τα τελάρα.

Στις 9 ακριβώς ακουμπάει η βάρκα του Γιάννη μαλακά στο αραξοβόλι της. Η **Τζίνα** κι η φίλη της η **Σόνια** μας περιμένουν στην ακτή.

ΜΙΑ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΜΕ ΕΥΓΕΝΕΙΑ ΑΞΕΠΕΡΑΣΤΗ

-Σας καλώ στο σπίτι για ένα καφεδάκι, λέει η Σόνια. Η μητέρα μου θα χαρεί να σας γνωρίσει.

Γνωρίζουμε ήδη την κυρία **Κωνσταντούλα**, από τις γλαφυρές αφηγήσεις στις σελίδες του βιβλίου της (9) που εδώ και δυο μέρες απολαμβάνουμε στον ξενώνα.

Μας υποδέχεται στο σαλονάκι του σπιτιού της, ανάμεσα σε βαρειά έπιπλα και βιβλία. Φυσιογνωμία ευγενική,

μικροκαμωμένη και λεπτούλα, διάφανη σχεδόν. Μια γυναίκα εκπληκτική, με χιούμορ και πνεύμα σπινθηροβόλο. Γεννημένη το **1918** στο **Παναϊτώλιο**, άσκησε ως το **1974** το λειτούργημα της δασκάλας. Σήμερα, αφήνει τον χρόνο να κυλά ήρεμα από πάνω της. Δημοσιεύουμε στην τύχη ένα μικρό απόσπασμα, ως στίγμα μιας εποχής της Τριχωνίδας, που έχει πια χαθεί: «*Η λίμνη ήταν πλούσια από υδρόβια φυτά όπως το ψαθί, το παπύρι και ο κοψιάς. Τα φυτά αυτά ήταν πηγή πλούτου για την περιφέρειά μας. Θυμάμαι πως στην πλατεία, εκεί που ήταν το Παλιό Σχολείο του χωριού, καθώς και σε πολλά άλλα μέρη, υπήρχαν σωροί δεμάτια από ψαθί, παπύρι και σαρέτο. Πολλοί έμποροι από διάφορα μέρη έρχονταν και τ' αγόραζαν. Με το ψαθί έκαναν σκεπές σε σπιτοκάλυβα, σε καλύβες και σε στάβλους. Με το παπύρι κάναμε ψάθες για στρώσιμο. Με το σαρέτο οι τεχνίτες έφτιαχναν τα καθίσματα στις καρέκλες. Οι σαμαράδες με τα υλικά αυτά γέμιζαν τα σαμάρια και τις λαιμαριές.*»

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΙΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΑΛΙΟΧΩΡΑ

Οι δυο γειτονικοί, σχεδόν παραλίμνιοι οικισμοί, **Παναϊτώλιο** και **Καινούργιο**, είναι μεγάλοι, με κίνηση ζωηρή και αρκετά σπίτια που έχουν διατηρήσει την παραδοσιακή τους αρχιτεκτονική. Κάτω από το Καινούργιο και πολύ κοντά στη λίμνη, βρίσκεται ο σχεδόν ακατοίκητος σήμερα οικισμός της **Παλαιοχώρας**. Τόπος επίπεδος, με πολλά αιωνόβια ελιόδεντρα. Πρωταγωνιστές του τόπου όμως είναι οι δεκάδες των παλιών πέτρινων σπιτιών. Εξαιρετη αρχιτεκτονική, με λαξευτούς γωνιόλιθους και πελεκητή ανοιχτόχρωμη πέτρα στα πορτοπαράθυρα και στα πρέκια. Κάποια είναι τραγικά ερειπωμένα, ενώ άλλα αντέχουν ακόμη περήφανα στο χρόνο.

Συνοδοιπόρο και ξεναγό στην περιήγησή μας έχουμε τον Δάσκαλο **Βασίλη Φουντούλη**, πρώην Δήμαρχο του Δήμου Θεστιέων. Με απεριόριστες γνώσεις για τον τόπο του μας συνοδεύει ως το τέλος της βόλτας μας, στο παμπάλαιο ναύδριο του **Αγ. Γεωργίου**, δίπλα στο Κέντρο Κυκλοφοριακής Αγωγής.

ΣΤΟ Δ ΑΚΡΟ ΤΗΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΦΡΑΞΟΥ

Ξεκινάμε να γνωρίσουμε το δυτικότερο σημείο, εκεί όπου η Τριχωνίδα παροχετεύει τα νερά της στη Λίμνη Λυσιμαχία. Χωματόδρομος με πολλές ενοχλητικές λακκούβες μας οδηγεί, μερικά χλμ. μετά, στις «**Πόρτες**», το θυρόφραγμα που ρυθμίζει τη ροή του νερού. Όμορφος τόπος, με καλάμια και σκλήθρα αλλά και πολλά σκουπίδια. Ένας ψαράς με το καλάμι του μας μιλάει για τις βίδρες που συναντάει πού και πού.

Στο Δάκρο της λίμνης υπήρχε κάποτε ένα έργο θρυλικό για τον τόπο. Ήταν τα **Γεφύρια του Αλάμπεν**, **365** πέτρινα γεφυράκια κι από πάνω καλοφτιαγμένο καλντερίμι. Τα κατασκεύασε το **1773** ο Μουσελίνης του Βραχωρίου **Αλάμπενς**. Το έργο αποτελεί σπάνιο παράδειγμα θεμελίωσης σε βαλτώδες έδαφος. Περιέπεσε σε αχρησία, όταν το **1880** κατασκευάστηκε η

Εθνική Οδός. Από το **1934** τα γεφύρια έχουν καταχωθεί από έργα αποξήρανσης. Μάταια προσπαθούμε να βρούμε έστω και ένα.

Συνεχίζουμε την περιήγησή μας προς τα ανατολικά και στο ύψος του **Τριχωνίου** κατεβαίνουμε στην ακρολιμνιά. Εδώ συναντάμε το περίφημο και σπάνιο δάσος **Φράξων**. Δέντρα πανύψηλα, με εντυπωσιακούς κορμούς, είναι αληθινή ευχαρίστηση να βαδίζουμε ανάμεσά τους. Μερικά είναι αιωνόβια, σχηματίζουν και κουφάλες. Ο Περιβαλλοντολόγος - Χαρτογράφος **Διονύσης Μαμάσης** μας έστειλε μερικά σημαντικά στοιχεία για το **Δάσος Φράξου Τριχωνίου**.

«Στο χωριό Τριχώνιο και στη θέση Λόγγος σώζεται το μη ανακηρυγμένο διατηρητέο μνημείο της φύσης, το άγνωστο για πολλούς υδροχαρές Δάσος Φράξου. Η έκτασή του καταλαμβάνει 22 στρέμματα, που κάποτε ήταν πολύ περισσότερα. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός, ότι η συνέχεια του δάσους διακόπτεται από γεωργικές καλλιέργειες. Πλήθος ανθρωπογενών επεμβάσεων, εκχερσώσεις και εντατική βόσκηση, οδήγησαν

στην υποβάθμιση του παραπάνω βιοτόπου. Το παραλίμνιο δάσος έχει αναπτυχθεί σε έδαφος υγρό, πλούσιο σε θρεπτικές ουσίες ενώ το ύψος ορισμένων από τους κορμούς του φωτόφιλου είδους *Fraxinus unguistifolia*, ξεπερνάει τα **25 μέτρα!** Μάλιστα, πριν από μερικά χρόνια η έκταση κατακλυζόταν από τα νερά της λίμνης. Ο Φραξιάς Τριχωνίου παρουσιάζει μεγάλο κλωριδικό ενδιαφέρον στον άνθρωπο και υπώροφο, ενώ σε μικρή απόσταση βρίσκεται ο οικότοπος προτεραιότητας των **Ασβεστούχων Βάλτων**».

Το παραλίμνιο Δάσος Φράξου έχει αναπτυχθεί σε έδαφος υγρό, πλούσιο σε θρεπτικές ουσίες, ενώ το ύψος ορισμένων κορμών ξεπερνάει τα 25 μέτρα. Οι "Ασβεστούχοι Βάλτοι" είναι υγροτοπικές περιοχές. Έχουν σημαντική περιβαλλοντική και οικονομική αξία και αποτελούν οικοτόπους προτεραιότητας για προστασία. Λόγω των ιδιότυπων συνθηκών τους στο έδαφος, στο νερό και στη βλάστηση, φιλοξενούν σπάνια κλωρίδα και πανίδα και έχουν την ανάγκη μεγάλης υγρασίας και υγρών συνθηκών.

ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ ΜΑΥΡΙΚΑ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

Μερικά χιλιόμετρα νότια της πόλης του Αγρινίου ανακαλύπτουμε μέσα σε αγροτικές εκτάσεις ένα μνημείο μοναδικό. Είναι η **Αγία Τριάδα Μαύρικα**, εκκλησία χτισμένη πιθανότατα τον **10^ο ή 11^ο αιώνα**.

Στη θέα του μνημείου μένουμε έκπληκτοι. Το μοναδικό τμήμα που εξέχει από το έδαφος είναι ο τρούλλος, όλος ο υπόλοιπος ναός είναι βυθισμένος, αθέατος σε βαθειά λεκάνη νερού. Όπως αναφέρει ο καθηγητής Παλιούρας: «η κατάκλιση του μνημείου οφείλεται στην προσχωματική δράση του πλησιόχωρου μικρού ποταμού της **«Ερημίτσας»**, παραπόταμου του Αχελώου. Ο παραπόταμος κατέβαζε λάσπη και άμμο με αποτέλεσμα όλη η περιοχή του Μαύρικα να προσχωθεί και μαζί μ' αυτόν και το μνημείο. Οι προσχώσεις είναι της τάξης των 5 περίπου μέτρων. Μετά τις ανασκαφικές εργασίες του **2003** και την αποκάλυψη του μνημείου, διαπιστώθηκε, ότι από το επίπεδο του παραθύρου της αψίδας και κάτω υφίσταται και προγενέστερη οικοδομική φάση που ίσως

άπτεται των ορίων της παλαιοχριστιανικής, πιθανότατα του **6^{ου} αιώνα**».

Ο καθηγητής περιγράφει με συναρπαστικές λεπτομέρειες το χρονικό της ανασκαφής. Δυστυχώς, δεν είμαστε σε θέση να διακρίνουμε το παρελθόν, που, όσο δεν πραγματοποιείται οριστική άντληση νερού, θα παραμένει κρυμμένο για πάντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-Αθανάσιος Δ. Παλιούρας, «ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ», Β' ΕΚΔΟΣΗ, «ΙΦΙΤΟΣ», ΑΓΡΙΝΙΟ 2004.

-Ιωάννης Νεραντζής, «Η ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΑΙΤΩΛΩΝ», Διδακτορική Διατριβή, «ΙΦΙΤΟΣ», ΑΓΡΙΝΙΟ

-Φώτιος Α. Παπασαλούρος, «ΒΛΟΧΟΣ, Η Ακρόπολη των Θεοτιέων», εκδ. Πνευματικού Κέντρου Δήμου Θεοτιέων, 2006

-Κωνσταντούλα Σχισμένου - Λειβαδίτη, «ΤΟ ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΟ ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ», εκδ. Πνευματικού Κέντρου Δ. Θεοτιέων, 2010

-Π.Σ. Οικονομίδης, «Η ΙΧΘΥΟΠΑΝΙΔΑ ΤΗΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

«ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ», 23.1.2000

-Γρηγόρης Τσουνής, «ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ», «ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ», ο.π.π.

-Οικοτουριστικός οδηγός Λίμνης Τριχωνίδας, 2004

-Horst Schroder, Ειρήνη Παπαθεοδώρου, «ΤΟΠΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ: ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΛΙΜΝΗ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ», ΑΙΟΛΟΣ 2010.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πολλούς ανθρώπους έχουμε να ευχαριστήσουμε στην περιοχή της Τριχωνίδας.

- Την **Τζίνα Τραμπάζαλη**, από το Κέντρο Προστασίας Τριχωνίδας.

- Την **Σόνια Λειβαδίτη** και την μητέρα της, την κυρία **Κωνσταντούλα**.

- Τους πρώην Δημάρχους Θεστιέων, **Δημήτρη Τραπεζιώτη** και **Βασίλη Φουντούλη**.

- Τον **Θανάση Πελεκάνο**.

- Τον **Κοσμά Τασούλη** από το εστιατόριο «ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ» και «ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ»

- Τον **Κώστα** και **Γιάννη Βελή** από την ταβέρνα του Βελή.

- Τον **Παναγιώτη Νικολόπουλο**.

- Τον ψαρά **Γιάννη Καραπιπέρη** και την **Μαρία**.

- Τον εξαιρετικό οινοπαραγωγό στο Θέρμο **Κώστα Παπαθανασόπουλο**.

- Τον **Δημήτρη** και **Νικολέτα Σιαδίμα** για τις ωραίες ώρες στο φιλόξενο σπιτικό τους.

- Την **Τζία Δημοπούλου**.

- Τον εξαιρετο φωτογράφο άγριας ζωής **Νίκο Πατερέκα**.

- Τον Περιβαλλοντολόγο – Χαρτογράφο **Διονύση Μαράση**.

Τέλος, τον ξενώνα «**ΘΕΣΤΙΟΣ**», την υπεύθυνη λειτουργία **Μαριάνθη Χαραλαμπίδου** και όλο το προσωπικό για την αξέχαστη φιλοξενία τους.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ

(1) «ΒΛΟΧΟΣ, Η ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΣΤΙΕΩΝ»

(2) Αθανάσιος Δ. Παλιούρας, «ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ».

(3) Η αναφορά γίνεται στο βιβλίο του Παπασαλούρου.

(4) «ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ», σελ. 282

(5) Καθηγητής του Τμήματος Βιολογίας του ΑΠΘ.

(6) Η Δρομίτσα έχει μέγεθος 15-20 εκ.

(7) Το Στρωσίδι είναι μεγάλο ψάρι που μπορεί να φτάσει ως και 70-80 εκ.

(8) Η Τσερούκλα ή Τσουρούκλα έχει μέγεθος 25-30 εκ. και είναι ενδημικό ψάρι των ποταμών και λιμνών της περιοχής.

(9) «Κωνσταντούλα Σχισμένου-Λειβαδίτη, «Το Παναιτώλιο στα Μονοπάτια του Χρόνου

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Διαμονή

Ξενώνας «ΘΕΣΤΙΟΣ», Τηλ. **26410-46878**, Fax 48513, **6974-326418**.

Εστίαση

«**Ταβέρνα του Βελή**», Τηλ. **26410-48989**. Εκπληκτική θέα, παραδοσιακές πίτες, εξαιρετικά ντόπια κρέατα.

Εστιατόρια «**Το Αρχοντικό**» - «**Το Αρχοντικό της Λίμνης**», τηλ. **26410 61-316, 6948-176658**. Πολύ καλή και ποικίλη κουζίνα. Θαυμάσιο περιβάλλον. Το νοστιμότερο τηγανιτό αθερινάκι που έχουμε φάει ποτέ.

«**Ταβέρνα Μπίκας**» (Κ. Μυρτιά), Τηλ. **26440-51397**. Πανέμορφο περιβάλλον στην ακρολιμνιά. Μνημειώδες πλατάνι. Ολόφρεσκα ψαράκια.

Ιδιαίτερα Τοπικά Προϊόντα

- Πορτοκάλια σαγκουνία Μυρτιάς
- Κονσερβολιά Αγρινίου
- Κάστανα Αράκυνθου
- Ντομάτα Πανατωλίου
- Κοντόροκο καλαμπόκι

- Λευκό κρασί από «Μαλαγουζιά»

Μας δυσaráεστψε ιδιαίτερα η θέα των σκουπιδιών στο δυτικότερο σημείο της Τριχωνίδας, στη θέση «ΠΟΡΤΕΣ».

Μας άφησε έκπληκτους η πελώρια βαλανιδιά μπροστά στη Αγ. Τριάδα Μαύρικα με περίμετρο **8.90** μ. και ο μνημειακός πλάτανος στην Κ. Μυρτιά (ταβέρνα «Μπίκας») με περίμετρο **12.70** μ.!

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ ΒΛΟΧΟΥ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ

Από Αγρίνιο: **13 χλμ.**

Από Αθήνα: **277 χλμ.** (μέσω Πατρών), **346 χλμ.** (μέσω Δεσφίνας - Ναυπάκτου)

Από Θεσ/νίκη: **390 χλμ.** (μέσω Λαμίας - Καρπενήσιου), **413 χλμ.** (μέσω Ιωαννίνων - Άρτας)

Χρήσιμος Χάρτης: «ΑΙΤΩΛΙΑ» ΤΟΠΟ 100, 1:100.000, **Anavasi**
ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ:
26410-51203